

Vogels en de wet

Mr. Harm Dotinga

EDITIE 2024

KNNV

Inhoudsopgave

Tekst: © mr. Harm Dotinga, Vogelbescherming Nederland
Vormgeving: Elgraphic
Cover: Bart van den Tooren, www.bvdt.nl

(c) KNNV Uitgeverij, Zeist

1e druk, 2024
ISBN: 978 90 5011 952 8
NUR: 820, 435
www.knnvuitgeverij.nl

Sjoerd van Muiswinkel wordt hartelijk bedankt voor zijn waardevolle inhoudelijke en tekstuele opmerkingen op de conceptversie van het boek.

Natuur ontdekken en beleven

KNNV Uitgeverij is dé uitgever van informatieve boeken over natuur & duurzaamheid. Je vindt bij ons inspirerende boeken op het gebied van Groene Lifestyle, Kind & Natuur, Wildlife & Reizen, Filosofie & Wetenschap. Daarmee geeft de uitgeverij waardevolle kennis door aan een breed publiek.

Zo dragen we bij aan de bescherming van de Nederlandse natuur en aan het plezier dat je eraan beleeft.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, microfilm, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form by print, photocopy, microfilm or any other means without the written permission from the publisher.

Voorwoord	9
Afkortingen	11
1 Inleiding	13
1.1 Korte geschiedenis van de Nederlandse natuurwetgeving	13
1.2 Internationale natuurwetgeving	16
1.3 Natuur in de Omgevingswet	22
1.4 Leeswijzer	27
Deel I Bescherming van wilde vogels	29
2 Beschermde vogels	31
2.1 Inleiding	31
2.2 Beschermde vogelsoorten	31
2.3 Beschermingsdoelstelling	34
2.4 Rode lijsten	38
2.5 Actieve bescherming	41
2.6 Passieve bescherming: verboden	44
2.7 Passieve bescherming: uitzonderingen	54
2.8 Gedragscodes	66
2.9 Uitzetten en herintroductie van vogels	69
2.10 Zorgplichten als vangnet	71
3 Schadelijke activiteiten	74
3.1 Inleiding	74
3.2 Bouwwerkzaamheden	75
3.3 Energietransitie	80
3.4 Kappen en snoeien	87
3.5 Landbouwactiviteiten	91
3.6 Loslopende katten en honden	97
3.7 Recreatie en evenementen	101
3.8 Roofvogelvervolging	107
3.9 Visserijactiviteiten	109
3.10 Wegen en verkeer	113
4 Jacht, schade- en overlastbestrijding	115
4.1 Inleiding	115

4.2	Jacht	116	8.3	Aanwijzing en begrenzing van vogelrichtlijngebieden	230
4.3	Faunabeheerplannen	121	8.4	Betekenis van habitatrichtlijngebieden voor vogels	241
4.4	Schadebestrijding	124	8.5	Natura 2000-beschermingsmaatregelen	243
4.5	Populatiebeheer	138	8.6	Natura 2000-beheerplannen	247
4.6	Overlastbestrijding	140	8.7	Zorgplicht voor Natura 2000-gebieden	250
4.7	Vangmiddelen en methoden	147	8.8	Vergunningplicht voor Natura 2000-activiteiten	252
4.8	Valkerij	152	8.9	Natura 2000-plantoets	266
4.9	Eendenkooien	155	8.10	Bijzondere nationale natuurgebieden	267
4.10	Verwilderde vogels en exoten	158	9	Andere gebieden	270
5	Bezit en handel	168	9.1	Inleiding	270
5.1	Inleiding	168	9.2	Natuurnetwerk Nederland	270
5.2	Bezit en handel: inheemse vogels	168	9.3	Nationale parken	274
5.3	Bezit en handel: uitheemse vogels	174	9.4	Bijzondere provinciale natuurgebieden en landschappen	277
5.4	Bezit en handel: gefokte vogels	181	9.5	Andere beschermde gebieden voor vogels	278
5.5	Vervoer en opvang van zieke of gewonde vogels	186			
5.6	Preparaten van dode vogels	191	Deel III	Handhaving van de regels	283
5.7	Verzamelingen	193	10	Toezicht en handhaving	285
5.8	Dierenwelzijn	195	10.1	Inleiding	285
6	Onderzoek en monitoring	200	10.2	Bestuursrechtelijke handhaving	285
6.1	Inleiding	200	10.3	Strafrechtelijke handhaving	290
6.2	Overheidstaken voor vogelonderzoek, monitoring en rapportages	200	10.4	Wat kunnen burgers doen?	294
6.3	Wetenschappelijk vogelonderzoek	203			
6.4	Vogels tellen	205	Bijlagen		305
6.5	Vogels ringen	206	Veelgestelde vragen		307
6.6	Vogels zenderen	208	Begrippenlijst		313
6.7	Dode vogels melden en opruimen	209	Noten		331
			Index		334
Deel II	Bescherming van belangrijke vogelgebieden	213			
7	Belangrijke vogelgebieden	215			
7.1	Inleiding	215			
7.2	Wat zijn belangrijke vogelgebieden?	215			
7.3	Criteria voor de identificatie van belangrijke vogelgebieden	216			
7.4	Inventarisaties van de Nederlandse belangrijke vogelgebieden	218			
7.5	Internationale bescherming van belangrijke vogelgebieden	221			
7.6	Gebiedenbescherming onder de Omgevingswet	226			
8	Natura 2000-gebieden	228			
8.1	Inleiding	228			
8.2	Het Natura 2000-netwerk	228			

Voorwoord

Wetgeving is een onderwerp waar Vogelbescherming Nederland al sinds haar oprichting in 1899 mee bezig is. Onze organisatie stond aan de wieg van de eerste Vogelwet uit 1912 die als revolutionair uitgangspunt had dat in beginsel alle wilde vogels beschermd zijn. Dat is in alle wetten die daarna zijn gekomen het uitgangspunt gebleven.

Nu 125 jaar later is goede wettelijke bescherming van wilde vogels belangrijker dan ooit. De bedreigingen voor vogels zijn groot, zeker in een dicht bewoond land als Nederland. Verlies aan leefgebied, klimaatverandering, milieuvervuiling, invasieve exoten, illegale vangst, verstoring door recreatie, ziekten en vele andere drukfactoren hebben negatieve effecten op vogels. Deze factoren verminderen de beschikbaarheid van geschikte leefgebieden en voedselbronnen, verstoren broed- en migratiepatronen, en veroorzaken directe sterfte die uiteindelijk kunnen leiden tot uitsterven. Nationale en internationale wetgeving is van essentieel belang om deze bedreigingen effectief tegen te gaan en te verzekeren dat vogels veilig zijn, voldoende voedsel hebben, en zich succesvol kunnen voortplanten.

Vogels en de wet biedt een actueel overzicht van de huidige Nederlandse wetgeving die gericht is op de bescherming van wilde vogels en belangrijke vogelgebieden. Het boek bouwt voort op eerdere edities die zijn verschenen in 1995 en 2008. Het uitgangspunt in deze geheel geactualiseerde editie is de nieuwe Omgevingswet die sinds 1 januari 2024 de juridische basis vormt voor natuurbescherming in Nederland. Dit boek benadert deze complexe wet en de daarop gebaseerde uitvoeringsregelgeving vanuit vogelperspectief en beperkt zich dus tot de regels die relevant zijn voor wilde vogels. Hoe ziet de wettelijke bescherming van vogels en hun leefgebieden eruit onder de Omgevingswet? Wat mag er wel en niet? Bij wie moet je aankloppen als de regels worden overtreden? En wat kunt u als burger doen?

Het boek is bedoeld als naslagwerk voor actieve vogelbeschermers in de breedste zin van het woord: juristen, beleidsmakers, natuurbeheerders, opsporingsambtenaren, vogelwerkgroepen, lokale natuurorganisaties, groene vrijwilligers en geïnteresseerde burgers.

Wij hopen dat het boek u helpt om een bijdrage te leveren aan de bescherming van wilde vogels en hun leefgebieden in Nederland.

Karsten Schipperheijn
Directeur-bestuurder Vogelbescherming Nederland

Afkortingen

ABRvS	Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State
ADC	Alternatieven, dwingende redenen van groot openbaar belang en compensatie
Afd	Afdeling
Art	Artikel
Awb	Algemene wet bestuursrecht
Bal	Besluit activiteiten leefomgeving
Bbl	Besluit bouwwerken leefomgeving
Bhd	Besluit houders van dieren
Bkl	Besluit kwaliteit leefomgeving
Boa	Buitengewoon opsporingsambtenaar
Cites	Convention on international trade in endangered species of wild fauna and flora
DWHC	Dutch Wildlife Health Centre
DSO	Digitaal Stelsel Omgevingswet
EEZ	Exclusieve economische zone
EU	Europese Unie
GLB	Gemeenschappelijk landbouwbeleid
GVB	Gemeenschappelijk visserijbeleid
Hr	Habitatrichtlijn
Hfst	Hoofdstuk
HvJ EU	Hof van Justitie van de Europese Unie
IBA	Important bird and biodiversity area
IenW	Infrastructuur en Waterstaat
IUCN	International Union for Conservation of Nature
LNV	Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
LNVN	Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur
M en R	Tijdschrift Milieu en Recht
Nhv	Natuurherstelverordening
NBR	Tijdschrift Natuurbeschermingsrecht
NNN	Natuurnetwerk Nederland
NVWA	Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit
Ob	Omgevingsbesluit

OM	Openbaar Ministerie
Or	Omgevingsregeling
Ow	Omgevingswet
PbEU	Publicatieblad van de Europese Unie
RDA	Raad voor Dierenaangelegenheden
RVO	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
SMP	Soortenmanagementplan
Sr	Wetboek van Strafrecht
Stb	Staatsblad
Stcrt	Staatscourant
Sv	Wetboek van Strafvordering
Trb	Tractatenblad
Vr	Vogelrichtlijn
Wd	Wet dieren
Wed	Wet op de economische delicten

1

Inleiding

1.1 Korte geschiedenis van de Nederlandse natuurwetgeving

Ruim een eeuw geleden waren er nauwelijks regels om vogels te beschermen in Nederland.¹ De ‘Jagtwet’ van 1857 reguleerde de jacht op een aantal vogelsoorten, maar van echte bescherming was niet of nauwelijks sprake.² Het gros van de vogels was vogelvrij. Men kon vrijwel onbeperkt en ongecontroleerd vogels doden en vangen met alle mogelijke middelen, nesten verstoren, eieren rapen, en in het wild gevangen vogels houden, verhandelen en consumeren. Voor het doden van roofvogels (ongewenste concurrenten van de jagers) werden zelfs premies betaald. Een premie van 1 gulden werd toegekend voor het doden van een arend en een premie van 30 cent voor “een valk, een havik, een sperwer, een mouw [wouw], een buizerd”³

De Wet tot bescherming van diersoorten nuttig voor landbouw of houtteelt uit 1880 bracht enige bescherming voor ‘nuttige’ vogels.⁴ Vijftig soorten insectenetende zangvogels werden aangewezen als nuttige soorten die het hele jaar beschermd waren. Daarnaast werden nog eens tien vogelsoorten (waaronder huismus, kauw, roek en spreeuw) aangewezen als jaarrond beschermd, maar met de mogelijkheid voor het bevoegd gezag om toestemming te verlenen om deze vogels te vangen en doden. De wet bood ook bescherming aan elf andere vogelsoorten (verschillende lijsterachtigen en leeuweriken, vink en ortolaan), maar dit slechts gedurende de eerste negen maanden van het jaar.⁵ Dit laatste gaf de mogelijkheid om deze vogels tijdens de najaarstrek op grote schaal te vangen en doden voor consumptie en handel. Van lange duur was de bescherming voor veel van deze nuttige vogels niet, want in 1892 werd een groot deel van de beschermde soorten weer van de lijst verwijderd.⁶

De aanzet tot verandering kwam in 1899 met de oprichting van de Nederlandsche Vereeniging tot Bescherming van Vogels (nu: Vogelbescherming Nederland, **zie kader 1.1**). De belangrijkste aanleiding was de toenmalige mode om dameshoeden te versieren met veren, vleugels en zelfs hele vogels. Daar werden hele vogelkolonies voor leeggeroofd. Met name sterns en zilverreigers waren populair en gingen snel in aantal achteruit.⁷ Een groep adellijke dames ging de strijd aan tegen deze ‘gruwel-

mode'. In 1891 werd de Bond ter Bestrijding eener Gruwelmode opgericht door Cécile en Elsa de Jong van Beek en Donk. Die maakte zich hard tegen het gebruik van vogelonderdelen voor kleding, met name hoeden. Dat werk werd voortgezet door Vogelbescherming Nederland, waarvan Cécile en Elsa ere-presidentes werden. Vogelbescherming zette zich in voor wetgeving om de vangst van wilde vogels te verbieden. Met succes want in 1908 werden de eerste regels vastgesteld om de massale vangst van sterns tegen te gaan.⁸ Kort daarna werd de eerste Vogelwet vastgesteld die brede bescherming bood aan een groot aantal inheemse vogels, hun nesten en eieren. Door die wetgeving en de veranderende damesmode kwam er een einde aan deze praktijk en konden de betrokken vogelsoorten zich geleidelijk herstellen.

Vogelbescherming stond aan de wieg van de eerste Vogelwet uit 1912⁹ en de aangescherpte versie uit 1936.¹⁰ De Vogelwet was destijds uniek voor Europa, omdat daarin voor het eerst werd erkend dat in beginsel alle wilde vogels bescherming verdienen en niet alleen de soorten die nuttig zijn voor de mens. De Vogelwet verbood onder andere het doden, vangen en verhandelen van beschermde vogels, het rapen van hun eieren en het verstoren van hun nesten. Van volledige bescherming van in het wild levende vogels was echter zeker nog geen sprake. Alle bejaagbare vogelsoorten en vogelsoorten die te boek stonden als 'schadelijk' werden niet beschermd onder de Vogelwet, maar vielen onder de Jachtwet. Beide wetten zijn lange tijd naast elkaar blijven bestaan en herhaaldelijk herzien tot ze in 2002 allebei zijn vervangen door de Flora- en faunawet.

De Vogelwet had altijd een belangrijke tekortkoming: het bood geen bescherming aan de leefgebieden van vogels. Het veiligstellen van natuurgebieden was lange tijd afhankelijk van opkoop door particuliere organisaties als Natuurmonumenten (opgericht in 1905) en de provinciale Landschappen (opgericht tussen 1927-1936). Daarbuiten kon vernietiging van leefgebieden van vogels zonder veel belemmeringen plaatsvinden. Een goed voorbeeld daarvan is het vogelreservaat 'De Beer' bij Hoek van Holland dat begin jaren zestig in een vloek en een zucht werd vernietigd voor de uitbreiding van de haven van Rotterdam. Daarmee ging een populaire broedplaats voor grote sterns en veel andere kustvogels in één klap verloren. Niet lang daarna werd de eerste landelijke wetgeving vastgesteld ter bescherming van leefgebieden: de Natuurbeschermingswet uit 1967.¹¹ De Natuurbeschermingswet bood de mogelijkheid om natuurgebieden als beschermde natuurmonumenten aan te wijzen en dat gebeurde met veel vogelrijke gebieden. De Natuurbeschermingswet is in 1998 grondig herzien om te voldoen aan de verplichtingen die voortvloeien uit de Europese natuurwetgeving. Die herziening werd in 2005 afgerond.

Kader 1.1: Vogelbescherming Nederland

De Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels (Vogelbescherming Nederland, afgekort: VBN) heeft volgens de huidige Statuten als doelstelling: "op te komen voor in het wild levende vogels en hun leefgebieden, in Nederland en wereldwijd, samen met mensen die de bescherming van vogels en natuur belangrijk vinden waardoor bij wordt gedragen aan het behoud van de natuur en een leefbare wereld, en al hetgeen dat met het vorenstaande verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin van het woord."¹³

Vogelbescherming heeft zich altijd ingezet voor goede nationale en internationale wetgeving om wilde vogels en hun leefgebieden te beschermen. Waar nodig stappen we naar de rechter om de naleving van deze wetgeving af te dwingen en onze doelstellingen te bereiken. Vogelbescherming geeft juridisch advies aan onze vrijwilligers (waaronder de Wetland-Wachten en stadsvogeladviseurs), onze leden, andere natuurbeschermingsorganisaties, vogelwerkgroepen en vele anderen.

Vogelbescherming is de Nederlandse partner van BirdLife International, een mondiaal netwerk van meer dan 120 nationale partners verspreid over alle continenten. Dit vormt de basis van het beschermen van vogels over de landgrenzen heen, ook op juridisch vlak.¹⁴

Zie voor meer informatie: vogelbescherming.nl en birdlife.org

De Flora- en faunawet verving in 2002 de meeste Nederlandse wetten gericht op de bescherming en het beheer van in het wild levende dieren en planten, inclusief de Vogelwet en de Jachtwet. De Flora- en faunawet erkende voor het eerst de intrinsieke waarde van dieren en bood een zeer ruime bescherming aan een groot aantal planten- en diersoorten, waaronder *alle* inheemse vogelsoorten. Bijna dertig vogelsoorten werden verwijderd van de lijst met bejaagbaar wild en voortaan volwaardig gerekend tot de beschermde inheemse vogelsoorten. Strikte verboden werden in de Flora- en faunawet gecombineerd met een complex woud aan moeilijk te doorgronden uitzonderingen. Een evaluatie van de wet die in 2008 werd afgerond gaf aan dat vereenvoudiging van de regels wenselijk was. Dit leidde enige jaren later tot het besluit om de Flora- en faunawet volledig te herzien en met de Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet te integreren in een nieuwe wet: de Wet natuurbescherming.

De Wet natuurbescherming verving op 1 januari 2017 de Natuurbeschermingswet 1998, de Flora- en faunawet en de Boswet.¹² Deze integrale en zeer overzichtelijke wet bevatte regels voor de bescherming van de belangrijkste natuurgebieden in Nederland, een groot aantal beschermde planten- en diersoorten, waaronder alle

van nature in het wild levende vogels, en houtopstanden. Die regels waren uitgewerkt in het Besluit natuurbescherming en de Regeling natuurbescherming. De Wet natuurbescherming was geen lang leven beschoren, omdat die in zijn geheel is vervangen door de Omgevingswet die op 1 januari 2024 in werking is getreden. De Omgevingswet mist de overzichtelijkheid van de Wet natuurbescherming, maar de inhoudelijke regels voor de bescherming van vogels en hun leefgebieden komen grotendeels overeen. Beide wetten sluiten nauw aan bij de internationale natuurwetgeving.

1.2 Internationale natuurwetgeving

Vogels kennen geen grenzen. Veel vogels trekken over lange afstanden in het voorjaar naar hun broedgebieden en het najaar naar hun overwinteringsgebieden. Ook in het buitenland zijn er bedreigingen voor ‘onze’ trekvogels. Bijvoorbeeld door jacht of door het verdwijnen van hun overwinteringsgebied. Daarom is het niet voldoende alleen in Nederland in het wild levende vogels en hun leefgebieden wettelijk te beschermen, maar is internationale wetgeving wenselijk en noodzakelijk. Dat is uiteraard net zo goed van belang voor andere landen, omdat zij afhankelijk zijn van goede bescherming van ‘hun’ trekvogels in de tijd dat ze in Nederland zijn om te broeden, overwinteren of doortrekken.

Internationale regels voor de bescherming van vogels gaan ver terug. Het Verdrag tot bescherming van de voor de landbouw nuttige vogels dateert al uit 1902¹⁵ en het Internationaal Verdrag tot bescherming van vogels uit 1950.¹⁶ Die verdragen zijn nu niet meer van betekenis, omdat latere internationale wetgeving striktere bescherming biedt aan in het wild levende vogels en hun leefgebieden. De huidige internationale regels voor de bescherming van wilde vogels en hun leefgebieden zijn opgenomen in EU natuurwetgeving en een groot aantal natuurbeschermingsverdragen.

EU natuurwetgeving

EU natuurwetgeving speelt een dominante rol bij de bescherming van wilde vogels en hun leefgebieden in Nederland. Deze wetgeving bestaat hoofdzakelijk uit richtlijnen en verordeningen die zijn vastgesteld door het Europees Parlement en de Raad van Ministers. De naam ‘richtlijn’ wekt misschien de indruk dat het gaat om een vrijblijvend instrument, maar niets is minder waar. Het gaat om keiharde, afdwingbare regels die alle EU lidstaten op voldoende nauwkeurig en duidelijke wijze moeten omzetten in nationale wetgeving én correct moeten toepassen en

handhaven. EU verordeningen zijn rechtstreeks toepasselijk in alle EU lidstaten, dus daarvoor is geen omzetting nodig in nationale wetgeving. Wel kan het nodig zijn om nationale regels op te stellen voor de uitvoering van de verordening.

Vogelrichtlijn en habitatrichtlijn

De twee Europese sleutelwetten op het gebied van natuurbescherming zijn de vogelrichtlijn (Vr) uit 1979¹⁷ en de habitatrichtlijn (Hr) uit 1992.¹⁸ Beide richtlijnen zijn al aardig op leeftijd, maar onverminderd relevant. De richtlijnen zijn in 2015-2016 uitgebreid geëvalueerd en beoordeeld als ‘fit for purpose’. De vogelrichtlijn is in 2019 opnieuw vastgesteld (‘gecodificeerd’), waarbij alle wijzigingen in de tekst zijn verwerkt die in de loop der jaren zijn aangebracht in de inleidende overwegingen, procedurele regels en bijlagen.¹⁹ De inhoudelijke regels zijn identiek aan het origineel.

De vogelrichtlijn is gericht op de duurzame instandhouding van populaties van alle natuurlijk in het wild levende vogelsoorten in de EU, zowel op land als op zee (art. 1 Vr). De richtlijn beperkt zich dus niet tot trekvogels en bedreigde vogels, maar strekt zich uit tot *alle* vogels die van nature in het wild leven in de EU (inheemse vogels) en hun eieren, nesten en leefgebieden. Om het hoofddoel te bereiken bevat de vogelrichtlijn verplichtingen voor de lidstaten ten aanzien van de bescherming van individuele vogels, hun nesten en eieren (soortenbescherming) en hun leefgebieden (gebiedenbescherming).

Kort samengevat vereist de vogelrichtlijn van alle EU lidstaten dat zij:

- alle nodige maatregelen nemen voor de instandhouding van populaties van alle inheemse vogelsoorten (art. 2 Vr).
- alle nodige maatregelen nemen voor het beschermen, in stand houden of herstellen van leefgebieden in voldoende gevarieerdheid en omvang voor alle inheemse vogelsoorten (art. 3 Vr).
- speciale beschermingsmaatregelen treffen voor bedreigde en kwetsbare vogelsoorten (bijlage I Vr) en alle andere trekvogels, in het bijzonder door de aanwijzing en bescherming van speciale beschermingszones die bekend staan als vogelrichtlijngebieden (art. 4 Vr). De EU lidstaten hebben op grond van deze verplichting gezamenlijk meer dan 5000 belangrijke vogelgebieden op land en op zee met een totale oppervlakte van ruim 800.000 km² aangewezen als beschermde vogelrichtlijngebieden.
- strikte verboden toepassen op het opzettelijk doden en vangen van vogels, het vernielen, beschadigen of wegnemen van hun nesten, het vernielen of rapen van eieren (art. 5 Vr), en commercieel bezit en handel (art. 6, bijlage III Vr).

Ook het gebruik van niet-selectieve vang- en dodingsmiddelen en methoden is verboden (art. 8, bijlage IV Vr). Uitzonderingen op deze verboden zijn mogelijk voor het vangen of doden van gespecificeerde vogelsoorten (bijlage II Vr) in het kader van de jacht (art. 7 Vr) en voor bepaalde publieke belangen (art. 9 Vr), maar in beide gevallen uitsluitend onder zeer strikte voorwaarden. Mede dankzij deze strenge regels is er een einde gekomen aan de massale vangst van (trek)vogels en het rapen van hun eieren in de EU.

- monitoring, onderzoek en periodieke rapportages uitvoeren (art. 10 en 12, bijlage V Vr).
- verslechtering van de staat van instandhouding van inheemse vogelsoorten voorkomen bij het treffen van maatregelen ter uitvoering van de richtlijn (art. 13 Vr).

De habitatrichtlijn complementeert de vogelrichtlijn door bescherming te bieden aan meer dan duizend andere dier- en plantensoorten en 230 habitattypen die van Europees belang zijn. Hoofddoel is het waarborgen van biodiversiteit door de in de bijlagen gespecificeerde habitattypen en dier- en plantensoorten in een 'gunstige staat van instandhouding' te behouden of te herstellen. Het toepassingsbereik van de habitatrichtlijn strekt zich als de vogelrichtlijn uit tot het grondgebied en de zeegebieden van alle EU lidstaten.²⁰

De specifieke verplichtingen in de habitatrichtlijn zijn net als de vogelrichtlijn vormgegeven langs de twee sporen van gebiedenbescherming en soortenbescherming. De gebiedenbescherming richt zich vooral op de aanwijzing en bescherming van speciale beschermingszones die bekend staan als habitatrichtlijngebieden. Deze habitatrichtlijngebieden vormen samen met de vogelrichtlijngebieden het coherente Europese ecologische netwerk van beschermde gebieden dat bekend staat onder de naam Natura 2000 (art. 3 Hr). De habitatrichtlijn bevat het beschermingsregime voor alle Natura 2000-gebieden (art. 6 en 7 Hr). De soortenbescherming bestaat uit regels (art. 12 tot en met 16 Hr) gericht op de generieke bescherming van de gespecificeerde dier- en plantensoorten (verboden en uitzonderingen die vergelijkbaar zijn met die uit de vogelrichtlijn). Daarnaast bevat de habitatrichtlijn regels gericht op monitoring, onderzoek en rapportages (art. 17 en 18 Hr).

Natuurherstelverordening

De nieuwe EU natuurherstelverordening (Nhv) van 24 juni 2024 bouwt voort op de vogelrichtlijn en habitatrichtlijn, waarin natuurherstel wel is vereist maar niet gekoppeld is aan een concrete deadline.²¹ De verordening bevat die deadline wel: het vereist dat lidstaten doeltreffende en gebiedsgerichte natuurherstelmaatregelen

treffen die tegen 2030 samen ten minste 20% van de land- en zeegebieden van de EU moeten bestrijken en tegen 2050 alle te herstellen ecosystemen (art. 1 Nhv).

Deze algemene hersteldoelstelling is nader uitgewerkt in streefdoelen en verplichtingen voor natuurherstel in zes specifieke ecosystemen:

- land-, kust- en zoetwaterecosystemen (art. 4 Nhv);
- mariene ecosystemen (art. 5 Nhv);
- stedelijke ecosystemen (art. 8 Nhv);
- rivieren en bijbehorende overstromingsgebieden (art. 9 Nhv);
- landbouwecosystemen (art. 11 Nhv); en
- bosecosystemen (art. 12 Nhv).

Daarnaast is er een apart streefdoel voor het herstellen van bestuiverpopulaties (art. 10 Nhv).

De natuurherstelverordening vereist dat lidstaten voor alle van nature in het wild voorkomende vogels herstelmaatregelen treffen die nodig zijn om "voldoende kwaliteit en kwantiteit" van hun leefgebieden te realiseren (art. 4 en 5 Nhv). Toereikend is wat er kwalitatief en kwantitatief aan leefgebied ecologisch gezien nodig is voor het veiligstellen van duurzame populaties van alle inheemse vogelsoorten (art. 3 Nhv). Het is aan de lidstaten om dat te kwantificeren en uitwerken. Voor akker- en weidevogels moeten herstelmaatregelen worden getroffen die zijn gericht op een toename op nationaal niveau van de populaties van 24 vogelsoorten die deel uitmaken van de boerenlandvogelindex (art. 11 en bijlage V Nhv). Voor bosvogels gelden vergelijkbare eisen (art. 12 en bijlage VI Nhv).

Kerninstrument voor de uitvoering van de verordening is het nationale herstelplan dat elke lidstaat moet opstellen samen met wetenschappers, belanghebbenden en het publiek. De verordening bevat gedetailleerde eisen voor de inhoud en voorbereiding van deze herstelplannen (art. 14 e.v. Nhv).

Andere relevante EU natuurwetgeving

Voor in het wild levende vogels zijn nog twee andere EU verordeningen relevant:

- cites-basisverordening (1996): regels over de internationale handel in wilde dier- en plantensoorten die zijn gespecificeerd in vier bijlagen, waarop een groot aantal inheemse en uitheemse vogelsoorten staan.²²
- invasieve exoten-basisverordening (2014): regels om opzettelijke en onopzettelijke introductie en verspreiding van invasieve uitheemse soorten (exoten) te voorkomen, tot een minimum te beperken of te matigen om negatieve ge-

volgen op de biodiversiteit tegen te gaan. De nadruk ligt op de EU-lijst van invasieve soorten, waarop de nijlgans en andere schadelijke exoten staan die in Nederland voorkomen.²³

Toezicht op de naleving van de EU natuurwetgeving

De Europese Commissie en het Hof van Justitie van de EU (hierna: EU Hof van Justitie) zien toe op de naleving door de lidstaten van de EU wetgeving. De Europese Commissie heeft als waakhond regelmatig zijn tanden laten zien en lidstaten voor het EU Hof van Justitie gedaagd voor het niet tijdig en correct uitvoeren van de EU natuurwetgeving. Die heeft lidstaten vele malen veroordeeld voor schendingen van deze regels. Ook Nederland is dat overkomen.

Natuurbeschermingsverdragen

Nederland is naast de EU natuurwetgeving gebonden aan een groot aantal mondiale en regionale natuurbeschermingsverdragen. Die verdragen richten zich op de bescherming van natuur en biodiversiteit en het bevorderen van samenwerking tussen de betrokken landen voor grensoverschrijdende aangelegenheden. De volgende mondiale en regionale verdragen zijn van belang voor de bescherming van wilde vogels en hun leefgebieden.²⁴

Mondiale verdragen

- Verdrag van Ramsar over watergebieden (1971): regels gericht op het behoud van waterrijke gebieden ('wetlands') van internationale betekenis, in het bijzonder als verblijfplaats voor watervogels. Kern van het verdrag is de verplichting om belangrijke watergebieden aan te melden voor opname in de lijst met watergebieden van internationale betekenis. Nederland heeft 45 natte natuurgebieden aangemeld en aangewezen als Ramsar-gebieden die allen van belang zijn voor vogels.
- Werelderfgoedverdrag (1972): regels gericht op het beschermen van het cultureel en natuurlijk erfgoed van uitzonderlijke universele waarde. De Waddenzee is als natuurlijk erfgoed opgenomen op de Werelderfgoedlijst, mede vanwege het grote belang van het gebied voor vogels.
- Cites-verdrag (1973): regels over de internationale handel in bedreigde dieren- en plantensoorten die zijn vermeld in de drie bijlagen, waarop inheemse en uitheemse vogels staan. Dit verdrag wordt in de EU uitgevoerd via de eerder genoemde cites-basisverordening en de bijbehorende uitvoeringsverordeningen.
- Verdrag van Bonn over trekkende wilde diersoorten (1979): regels gericht op

het behoud of herstel in een gunstige staat van instandhouding van wilde diersoorten die geregeld de land- en zee grenzen overschrijden, waaronder trekvogels. In het kader van het verdrag van Bonn zijn verschillende instrumenten tot stand gekomen die zijn gericht op regionale bescherming van trekvogels. De belangrijkste daarvan voor Nederland is de juridisch bindende overeenkomst inzake de bescherming van Afrikaans-Euraziatische trekkende watervogels (AEWA, 1996). Andere relevante instrumenten die onder het verdrag van Bonn zijn vastgesteld zijn het memorandum van overeenstemming over de instandhouding van roofvogels in Afrika en Eurazië (Raptors MoU, 2008) en het actieplan voor trekkende landvogels (AEMLAP, 2014). Deze laatste twee instrumenten zijn niet juridisch bindend.

- Biodiversiteitsverdrag (1992): regels gericht op het behoud van biologische diversiteit (waarvan de wereldwijde diversiteit aan vogels deel uitmaakt), het duurzame gebruik van bestanddelen daarvan; en de eerlijke en billijke verdeling van de voordelen voortvloeiende uit het gebruik van genetische rijkdommen.

Regionale verdragen

- Verdrag van Bern (1979): regels gericht op de instandhouding van alle in het wild voorkomende Europese dier- en plantensoorten en hun natuurlijke leefmilieus, in het bijzonder de soorten die zijn opgenomen in de bijlagen. Op bijlagen II (strikt beschermde diersoorten) en III (andere beschermde diersoorten) staan een groot aantal vogelsoorten die in Nederland voorkomen.
- OSPAR-verdrag (1992): regels gericht op de bescherming van het mariene milieu in het noordoostelijk deel van de Atlantische Oceaan. Bevat verplichtingen om de noodzakelijke maatregelen te treffen ter bescherming en behoud van de ecosystemen en de biologische diversiteit en, waar uitvoerbaar, tot herstel van aangetaste zeegebieden. Dat omvat zeevogels en hun leefgebieden op de Noordzee. Binnen de EU wordt dit verdrag uitgevoerd via de kaderrichtlijn mariene strategie (2008) die regels bevat over de bescherming, het behoud en herstel van het mariene milieu, met als doel het bereiken of behouden van een goede milieutoestand.²⁵
- AEWA (1996): regels gericht op het behoud of herstel in een gunstige staat van instandhouding van 255 soorten migrerende watervogels, waaronder vogelsoorten die in Nederland voorkomen. Het enorme geografische toepassingsgebied omvat Afrika, delen van Azië en Noord-Amerika en Europa.
- Benelux-overeenkomst over jacht en vogelbescherming (1970): harmoniseert de jachtregels van Nederland, België en Luxemburg. Voor vogels van weinig

belang, omdat de striktere regels uit de Vogelrichtlijn voorrang hebben. Een besluit dat is vastgesteld onder de Benelux-overeenkomst vereist het verbieden van niet-commercieel bezit van uit het wild afkomstige vogels en delen of producten daarvan. Dat is niet zo specifiek geregeld in de Vogelrichtlijn.

Uitvoering van de internationale natuurwetgeving in de Nederlandse wetgeving

De verplichtingen die voor Nederland voortvloeien uit de EU natuurwetgeving en de natuurbeschermingsverdragen zijn tot 1 januari 2024 hoofdzakelijk uitgevoerd via de Wet natuurbescherming en sinds die datum door de Omgevingswet. Daarin wordt nauw aangesloten bij de EU natuurwetgeving die zelf mede dient ter uitvoering van het verdrag van Bern en andere natuurbeschermingsverdragen waar de EU ook partij bij is.

Door de sterke nadruk op de EU natuurwetgeving krijgen de natuurbeschermingsverdragen naar verhouding weinig aandacht in de Omgevingswet en de uitvoering daarvan. De natuurbeschermingsverdragen zijn voor de Nederlandse rechtspraktijk vooral van betekenis voor onderwerpen die niet (specifiek) zijn geregeld in de EU natuurwetgeving. De verdragen gaan op veel punten echter verder dan de EU natuurwetgeving en verdienen meer aandacht.²⁶ In dit boek wordt slechts ingegaan op enkele specifieke verdragsregels die zijn uitgevoerd via de Omgevingswet, zoals de regels voor de bescherming van rustplaatsen van vogels onder het verdrag van Bern.

1.3 Natuur in de Omgevingswet

De Omgevingswet (Ow) bundelt een groot aantal wetten op het gebied van bouwen, milieu, water, ruimtelijke ordening, natuur en landschap.²⁷ De Wet natuurbescherming is ‘beleidsneutraal’ opgegaan in de Omgevingswet via het zogeheten aanvullingsspoor natuur.²⁸ De regels voor beschermde soorten, waaronder alle van nature in het wild levende vogels, en beschermde natuurgebieden is daardoor inhoudelijk grotendeels hetzelfde gebleven. Dat wil niet zeggen dat alles exact hetzelfde is geregeld als onder de Wet natuurbescherming, maar wel dat de bescherming van wilde vogels en hun leefgebieden op hetzelfde niveau blijft.

Structuur van de Omgevingswet

De structuur van de Omgevingswet wijkt sterk af van die van de Wet natuurbescherming. De regels voor natuur zijn niet in één hoofdstuk terug te vinden, maar

verspreid over de Omgevingswet en de bijbehorende uitvoeringsregelgeving (vier uitvoeringsbesluiten en een ministeriële regeling).

De belangrijkste inhoudelijke regels zijn opgenomen in de vier uitvoeringsbesluiten:

- Besluit activiteiten leefomgeving (Bal): regels over activiteiten in de fysieke leefomgeving die zijn gericht op burgers, bedrijven en de overheid als initiatiefnemer. Relevant voor natuur is hoofdstuk 11 (activiteiten die de natuur betreffen);
- Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl): regels over de uitoefening van taken en bevoegdheden door bestuursorganen (gemeenten, waterschappen, provincies, Rijk);
- Besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl): regels over bouwactiviteiten en het gebruik van bouwwerken die zijn gericht op burgers, bedrijven en de overheid als initiatiefnemer;
- Omgevingsbesluit (Ob): procedurele regels en algemene onderwerpen die zijn gericht op de overheid, burgers en bedrijven.

Regels van uitvoeringstechnische en administratieve aard zijn te vinden in de ministeriële regeling: de Omgevingsregeling (Or).

Doelen en toepassingsgebied van de Omgevingswet

De Omgevingswet bevat regels over de fysieke leefomgeving en activiteiten die daar gevolgen voor (kunnen) hebben (art. 1.2 Ow). De fysieke leefomgeving omvat in ieder geval: bouwwerken, infrastructuur, watersystemen, water, bodem, lucht, landschappen, natuur, cultureel erfgoed en werelderfgoed. Onder de Omgevingswet maakt natuur dus deel uit van het bredere begrip ‘fysieke leefomgeving’. De wet bevat geen definitie van natuur, maar dat omvat zeker alle in het wild levende vogels en hun leefgebieden.

De maatschappelijke doelen van de wet zijn gericht op het in onderlinge samenhang:

- a) bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit, ook vanwege de intrinsieke waarde van de natuur, en
- b) doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de fysieke leefomgeving ter vervulling van maatschappelijke behoeften.

Dit met het oog op duurzame ontwikkeling, de bewoonbaarheid van het land en de bescherming en verbetering van het leefmilieu (art. 1.3 Ow).

Deze doelen zijn leidend voor de toepassing en uitvoering van de wet door overheden (art. 2.1 Ow). De gedachte is dat men de doelen zo veel mogelijk in samenhang moet zien. Er is geen hiërarchie tussen de twee doelen, maar de ruimte voor een belangafweging is bij beschermde natuur klein. De Omgevingswet heeft weliswaar als uitgangspunten dat er meer afwegingsruimte moet zijn voor decentrale overheden (flexibiliteit) en minder belemmeringen voor het toestaan van menselijke activiteiten ('ja, mits'-houding), maar bij (beschermde) natuur is deze afwegingsruimte beperkt en het toestaan van schadelijke activiteiten onderworpen aan het 'nee, tenzij'-beginsel.²⁹ De eisen die voortvloeien uit de EU natuurwetgeving vormen daarbij de harde ondergrens.

Net als de Wet natuurbescherming vermeldt de Omgevingswet expliciet de intrinsieke waarde van natuur. Dit betekent dat natuur waarde heeft van zichzelf, dus los van de economische, sociale, culturele of andere waarde die natuur heeft voor mensen. Dat de intrinsieke waarde van natuur is opgenomen in de doelen van de wet betekent niet dat dit een zelfstandig normatief karakter heeft en eigenstandige bevoegdheden creëert. Wel dat men rekening moet houden met natuur in brede zin bij de toepassing en uitvoering van de wet. Dit komt in juridische zin tot uiting in de algemene zorgplicht die iedereen heeft voor de fysieke leefomgeving (art. 1.6 tot en met 1.8 Ow) en de specifieke zorgplicht die geldt voor alle van nature in het wild levende dieren en planten (art. 11.27 Bal).

Het geografisch toepassingsgebied van de Omgevingswet strekt zich uit tot het Nederlandse grondgebied in Europa (inclusief de binnenwateren) en het Nederlandse deel van de Noordzee. Dit laatste omvat zowel de Nederlandse territoriale zee als de exclusieve economische zone (art. 1.5 Ow). De Nederlandse territoriale zee strekt zich uit tot 12 zeemijl (ruim 22 kilometer) uit de kust.³⁰ De exclusieve economische zone is het zeegebied gelegen buiten de Nederlandse territoriale zee tot de zeegrenzen met de buurstaten (België, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk).³¹

Kerninstrumenten van de Omgevingswet

Natuur zit als integraal deel van de fysieke leefomgeving in alle kerninstrumenten van de wet:

- Omgevingsvisies (afd. 3.1 Ow): integrale beleidsdocumenten met langetermijnvisies voor de fysieke leefomgeving op te stellen door het Rijk, provincies en gemeenten.
- Programma's (afd. 3.2 Ow): uitgewerkt pakket aan beleidsvoornemens en maatregelen voor het bereiken van specifieke doelstellingen voor de fysieke

leefomgeving. Het Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen kunnen (en in sommige gevallen moeten) deze programma's vaststellen. Een voorbeeld van een verplicht programma is het Natura 2000-beheerplan.

- Algemene rijksregels (hfst. 4 Ow): landelijke regels over activiteiten in de fysieke leefomgeving, waaronder alle regels op rijksniveau voor beschermde soorten en beschermde gebieden die voorheen waren opgenomen in de Wet natuurbescherming.
- Decentrale regels (afd. 2.2 en hfst. 4 Ow): regels voor activiteiten in de fysieke leefomgeving die zijn opgenomen in provinciale omgevingsverordeningen, gemeentelijke omgevingsplannen en waterschapsverordeningen. Alle voor-malige bestemmingsplannen maken deel uit van het gemeentelijk omgevingsplan.
- Omgevingsvergunningen (afd. 5.1 Ow): toestemmingen voor het verrichten van een of meer activiteiten in de fysieke leefomgeving. Voor natuur gaat het daarbij vooral om de omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit (die dient ter vervanging van de soortenonthefing uit de Wet natuurbescherming) en de omgevingsvergunning voor een Natura 2000-activiteit (het equivalent van de Natura 2000-vergunning uit de Wet natuurbescherming).
- Projectbesluiten (afd. 5.2 Ow): besluiten vastgesteld door het Rijk, een provincie of een waterschap voor het uitvoeren van complexe projecten met een publiek belang, waarvoor bijzondere regels voor snellere besluitvorming gelden.

Taken en bevoegdheden voor natuur onder de Omgevingswet

De Omgevingswet heeft als uitgangspunt dat de uitvoering van de taken en bevoegdheden op grond van de wet vooral ligt bij de bestuursorganen van de gemeente (art. 2.3 Ow), maar voor beschermde natuur liggen de taken en bevoegdheden primair bij de provincies en het Rijk.

De provincies hebben de meeste taken en bevoegdheden op het gebied van natuurbescherming (art. 2.18 Ow). Zij zijn hoofdeverantwoordelijk voor het behoud en herstel van dier- en plantensoorten die van nature in Nederland voorkomen en hun leefgebieden. Zij dragen ook de zorg voor het nemen van maatregelen voor beschermde natuurgebieden. En zij zijn het bevoegd gezag voor het verlenen van omgevingsvergunningen (gedeputeerde staten) en het vaststellen van provinciale regels (provinciale staten) die betrekking hebben op beschermde soorten en natuurgebieden.

Het Rijk is verantwoordelijk voor aangelegenheden van nationaal belang, waaronder zaken vallen die de provinciegrenzen overstijgen (art. 2.19 Ow). Het Rijk is onder andere verantwoordelijk voor de aanwijzing van Natura 2000-gebieden, de landelijke regulering van de jacht op de vijf soorten die zijn aangewezen als bejaagbaar wild (fazant, houtduif, wilde eend, haas en konijn), handel in beschermde dieren, planten en producten daarvan, het uitzetten van invasieve uitheemse soorten, en activiteiten die schadelijk kunnen zijn voor beschermde natuur als gevolg van landelijke infrastructuur, defensieactiviteiten en activiteiten in niet provinciaal ingedeelde gebieden als de Noordzee. Deze rijkstaken liggen primair bij het ministerie van LVVN (voorheen LNV), waarbij de taken voor natuur zijn verdeeld tussen de minister en de staatssecretaris.³² Andere ministeries spelen ook een rol, zoals het ministerie van IenW voor het beheer van alle grote wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer & Markermeer, en de Zuidwestelijke Delta). De rijksoverheid draagt de eindverantwoordelijkheid voor het voldoen aan alle internationale verplichtingen.

Gemeenten kunnen niet afwijken van de landelijke en provinciale natuurregels, maar spelen wel een aanvullende rol voor natuur bij de regulering van schadelijke activiteiten en het stimuleren van natuurbehoud en herstel via gemeentelijke instrumenten als de omgevingsvisie en het omgevingsplan.

Bescherming van wilde vogels en hun leefgebieden onder de Omgevingswet

De Omgevingswet en de bijbehorende uitvoeringsregelgeving (met name Bkl, Bal, Ob en Or) bevatten gedetailleerde regels voor de bescherming van alle van nature in het wild levende vogels en hun leefgebieden. Deze regels zijn grotendeels gebaseerd op de EU vogelrichtlijn, zowel wat de bescherming van individuele vogels, hun nesten, rustplaatsen en eieren betreft (soortenbescherming) als de bescherming van hun belangrijkste leefgebieden (gebiedenbescherming, waarbij de nadruk ligt op Natura 2000).

Vogels zijn niet de enige soorten die bescherming genieten onder de Omgevingswet. De wet biedt ook bescherming aan een groot aantal zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, schaal- en schelpdieren, insecten en plantensoorten, waaronder alle soorten die strikt beschermd zijn op grond van de habitatrichtlijn, de verdragen van Bern en Bonn (andere soorten dan vogels), en aangewezen nationaal beschermde soorten.³³ De regels voor beschermde natuurgebieden zijn voor die soorten ook zeer relevant. De regels die op deze dier- en plantensoorten van toepassing zijn, komen slechts zijdelings in dit boek aan de orde.

Overgangsrecht

De Omgevingswet heeft op 1 januari 2024 de hele Wet natuurbescherming vervangen, maar alle onherroepelijke besluiten die zijn vastgesteld op grond van de oude wet blijven rechtsgeldig. Dit is geregeld in het overgangsrecht.³⁴ Bepaalde besluiten zijn van naam veranderd, zoals alle soortenonthefingen die nu gelden als omgevingsvergunningen voor flora- en fauna-activiteiten. Het overgangsrecht regelt ook de afhandeling van procedures over besluiten die zijn vastgesteld of in gang gezet onder de Wet natuurbescherming vóór de inwerkingtreding van de Omgevingswet. Die procedures worden in de meeste gevallen nog afgehandeld overeenkomstig de regels in de Wet natuurbescherming.

Meer informatie over natuur in de Omgevingswet

Natuur | Informatiepunt Leefomgeving (iplo.nl)

Omgevingswet en natuur (rvo.nl)

Backes e.a., *Natuur in de Omgevingswet*, 2024

De actuele tekst van de Omgevingswet en de uitvoeringsregelgeving is beschikbaar op overheid.nl.

1.4 Leeswijzer

Dit boek is ingedeeld in drie delen: bescherming van wilde vogels (deel I), bescherming van belangrijke vogelgebieden (deel II) en handhaving van de regels (deel III).

Deel I bespreekt de regels die in heel Nederland gelden voor de bescherming van wilde vogels (soortenbescherming). Dit deel bestaat uit zes hoofdstukken waarin aan de orde komt welke vogels beschermd zijn en wat die bescherming inhoudt onder de Omgevingswet (hoofdstuk 2), de toepassing van die soortenbeschermingsregels op schadelijke activiteiten (hoofdstuk 3), de regels over jacht, schade- en overlastbestrijding (hoofdstuk 4), regels over bezit, vervoer en handel (hoofdstuk 5), en regels over onderzoek en monitoring (hoofdstuk 6).

Deel II bespreekt de regels voor de bescherming van belangrijke vogelgebieden (gebiedenbescherming). Dit deel bestaat uit drie hoofdstukken die achtereenvolgens uiteenzetten wat belangrijke vogelgebieden zijn en de juridische bescherming daarvan (hoofdstuk 7), de regels over de aanwijzing en bescherming van Natura 2000-gebieden onder de Omgevingswet (hoofdstuk 8) en de regels over